

โรคไข้สมองอักเสบ

อ.นพ. วินัย รัตนสุวรรณ

ภาควิชาอายุรศาสตร์

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

1. โรคไข้สมองอักเสบมีอาการอย่างไร

ตอบ โรคไข้สมองอักเสบจัดเป็นโรคติดเชื้อ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เนื้อสมองอักเสบก็มีมากมาย อาทิ เชื้อไวรัส เชื้อแบคทีเรีย แต่วันนี้เราจะพูดถึงการอักเสบของเนื้อสมองจากเชื้อไวรัสที่เกิดจากยุงกัด

2. สาเหตุเกิดขึ้นจากอะไรบ้าง

ตอบ เนื้อสมองอักเสบอาจเกิดขึ้นจากเชื้อหลายชนิด เชื้อไวรัสเองก็มีหลายตัว เช่น พิชซูนซ์บ้า คางทูม ความผิดปกติของทางเดินอาหาร เชื้อไวรัสที่ทำให้เกิดโรคต่างๆเหล่านี้ ก็จะทำให้เกิดเนื้อสมองอักเสบได้ แต่ไข้สมองอักเสบที่อันตรายร้ายแรงที่อาจจะเสียชีวิต เกิดจากเชื้อไวรัสแจแปนิส เอ็นเซปไฟโรตีน ซึ่งเชื้อเองตามธรรมชาติก็จะอยู่ในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมหลายชนิด เช่น สุนัข ยุงจะเป็นพาหะนำมามีคน ในตัวสุนัขเองถ้าเป็นสัตว์ที่มีอายุ ตัวสัตว์เองก็จะมีภูมิคุ้มกันพอสมควร เพราะฉะนั้น ถ้ามีไวรัสอยู่ในตัวก็จะโดนควบคุมไม่ให้มีปริมาณมาก ส่วนสุนัขที่เป็นลูกสุนัข ภูมิคุ้มกันไม่ค่อยดี เมื่อโดนยุงกัด แล้วมีเชื้อไวรัส ไวรัสจะเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็จะเป็นแหล่งแพร่เชื้อมาสู่ยุงและไปสู่คน ในลำดับต่อไป ที่สำคัญ ในตัวมนุษย์เองหลังจากที่โดนยุงกัดมีเชื้อไวรัสอยู่ในตัวมีอาการเจ็บป่วย ปริมาณไวรัสในเลือดน้อยมากไม่สามารถเพาะเชื้อได้ ดังนั้น ถึงแม้จะเป็นโรคติดต่อก็จะไม่ติดต่อจากคนสู่คนโดยตรง เป็นโรคที่ต้องมีพาหะ เชื้อจะต้องมาจากสัตว์

3. ส่วนใหญ่มักจะระบาดในช่วงใดมากที่สุด

ตอบ เนื่องจากเป็นโรคที่มียุงเป็นพาหะ จึงมักพบผู้ป่วยมากในช่วงฤดูฝน ปริมาณ ประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม แต่จริงๆแล้วโรคไข้สมองอักเสบสามารถพบได้ตลอดทั้งปี แต่พบมากในช่วงฤดูฝน

4. ในปัจจุบันพบผู้ป่วยบ่อยมากเพียงใด

ตอบ เนื่องจากผู้ป่วยที่โดนยุงกัดแล้วมีเชื้อไข้สมองอักเสบเข้าไปแล้ว ไม่ได้หมายความว่า จะป่วยทุกคน ขึ้นอยู่กับภูมิคุ้มกันของคนที่ถูกยุงกัด ด้วย คนที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดอาการของโรค ก็

คือ เด็กเล็กที่มีภูมิคุ้มกันต่ำ ส่วนผู้ที่มีอายุมากขึ้น มักจะเคยเจอเชื้อมาแล้วจากการโดนยุงกัด ในอดีตแล้วร่างกายกำจัดเชื้อไปได้ มีภูมิคุ้มกันเพราะฉะนั้นคนที่อายุมากขึ้นก็จะมีโอกาสที่จะเจ็บป่วยน้อยลง และอาการของผู้ป่วยหลังจากที่ได้รับเชื้อเข้าไปก็มีความแตกต่างกันตั้งแต่ได้รับเชื้อแล้วไม่มีอาการเลย จนถึงมีอาการป่วยเล็กน้อย เช่น มีไข้ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามตัว แยกยากกว่าการติดเชื้อไวรัสตัวอื่นๆ จนมีอาการรุนแรง เช่น ซึมลง ไม่รู้สึกตัว หรือ เสียชีวิต เพราะฉะนั้น จำนวนผู้ป่วยการรายงานจากกระทรวง ถ้าเป็นผู้ป่วยที่มีอาการมาก ประมาณเดือนละ 20-50 ราย ซึ่งจะเห็นว่าไม่มากนัก

5. วิธีสังเกตลักษณะอาการเบื้องต้น

ตอบ อาการระยะแรกหลังจากรับเชื้อ สำหรับผู้ที่มีภูมิคุ้มกันไม่ค่อยดี อาการแรกที่เจอ ก็มักจะมีไข้ ปวดศีรษะในรายที่ได้รับเชื้อเข้าไปในปริมาณมาก รับเชื้อเข้าไปในเด็กเล็ก โอกาสที่จะมีอาการทางสมองก็มากขึ้น เช่น มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง ลูกลี้ลู่กลน สับสน ถ้ามีอาการอักเสบของเนื้อสมองมากขึ้น การทำงานของสมอง อาจจะมีอาการชักได้ และอาจจะมีอาการซึมลงหรือไม่รู้สึกตัว บางรายอาจจะมีผลผิดปกติของการทำงานของระบบทางเดินหายใจ หายใจไม่พอ

6. วิธีการวินิจฉัยเบื้องต้นเป็นอย่างไร

ตอบ ในผู้ป่วยที่มาพบแพทย์ มีอาการเล็กน้อย เช่น ไข้ ปวดศีรษะ มีสติดี แพทย์ก็จะให้การรักษาตามอาการ เนื่องจากไวรัสตัวนี้ ยังไม่มียาที่จะรักษาโดยเฉพาะ การรักษาส่วนใหญ่จะเป็นการ รักษาตามอาการ เพื่อลดอาการเจ็บป่วย อาการทุข์ทรมานให้คนไข้ แต่ในรายที่มีอาการมากขึ้น โดยเฉพาะมีภาวะการรู้สึกตัวผิดปกติไป ซึ่งอาจจะมีโรคอื่นๆ ที่มีอาการคล้ายๆกัน และเป็นโรคที่ให้การ รักษาแทบทุกวัน เช่นมีอาการติดเชื้อที่เยื่อหุ้มสมองจากเชื้อแบคทีเรีย ก็มีความจำเป็นที่จะต้อง ตรวจกันเพิ่มเติม การเอาตรวจจากคนไข้ คนไข้ที่มีอาการทางสมอง ก็คือ การเจาะเอาน้ำไขสันหลัง เยื่อหุ้มสมองมาตรวจ

7. โรคนี้สามารถรักษาให้หายขาดได้หรือไม่

ตอบ อย่างที่กล่าวไปแล้วเบื้องต้น ผู้ป่วยสามารถหายขาดได้ แต่เป็นส่วนน้อย ถ้ามีอาการรุนแรงแล้ว โดยปกติเชื้อไวรัสกลุ่มนี้จะกำจัดได้ด้วยภูมิคุ้มกันของตัวเอง การรักษาในโรงพยาบาล ถ้าเป็นการรักษาแบบประคับประคอง ลดอาการที่จะทำให้ผู้ป่วยทุข์ทรมานและป้องกัน ภาวะแทรกซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ผู้ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล โดยเฉพาะผู้ป่วยที่มีอาการมาก ต้องเข้าห้อง ICU พวกนี้จะต้องใช้เครื่องหายใจ มีการใส่ท่อ/สายยางในตัวผู้ป่วยหลายตำแหน่ง ผู้ป่วยจะมีความเสี่ยงในการติดเชื้อแทรกซ้อนระหว่างอยู่ที่โรงพยาบาล เพราะฉะนั้น การรักษาของ แพทย์ก็คือ การประคับประคองให้ผู้ป่วยมีการหายใจที่เพียงพอ เมื่อสมองฟื้นกลับมา หายใจได้

เองก็จะถอดเครื่องช่วยหายใจออก และป้องกัน. โรคแทรกซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างอยู่ที่โรงพยาบาล การให้ยากันชัก เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ป่วยชัก เพราะการชักแต่ละครั้งก็จะยิ่งทำให้เซลล์สมองตายเพิ่มขึ้น

8. เนื่องจากโรคนี้นักพบบ่อยในกลุ่มผู้ป่วยเด็ก จะมีผลต่อสมองและการรับรู้ของเด็กด้วยหรือไม่

ตอบ ถ้าในรายที่เป็นมากแล้วมีความพิการหลงเหลือก็จะทำให้ระดับสติปัญญาลดลง เช่น ระดับ IQ อาจจะลดลง เพราะฉะนั้น ถ้าป้องกันไม่ให้เป็นไปได้จะดีที่สุด

9. วิธีการป้องกันควรทำอย่างไร

ตอบ เนื่องจากเป็นโรคติดต่อสูดคน โดยมีพาหะ คือยุง ถ้าไม่โดนยุงกัดก็จะเป็นโรคนี้นั้น เพราะฉะนั้น ต้องตัดวงจรไม่ให้เชื้อมาสู่ตัวเราได้ ก็คือ ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงให้มากที่สุด เช่น อย่าให้มีน้ำท่วมขัง ป้องกันไม่ให้ยุงเข้ามาในที่ที่เรานอน เพราะยุงมักจะกัดในเวลาากลางคืน ก็ควรนอนในที่ที่มีมุ้งกาง มีมุ้งลวด นอกจากนั้นก็อาจจะมีการฉีดพ่นยาฆ่ายุง ก็จะเป็นวิธีป้องกันพาหะไม่ให้มาเชื้อเข้ามาสู่ตัวเรา ส่วนการป้องกันอีกวิธีหนึ่งก็คือ การเพิ่มภูมิคุ้มกันในตัวเราเอง อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผู้ป่วยที่เสี่ยงต่อโรคใช้สมองอักเสบก็คือในเด็กเล็ก ซึ่งในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะไม่มียารักษาโรค แต่เราก็มีวัคซีนที่จะฉีดป้องกัน ซึ่งวัคซีนปัจจุบันจะต้องฉีด 3 เข็ม ปัจจุบันจะมีอยู่ในตารางหรือสมุดการฉีดวัคซีนของเด็ก

10. ข้อเสนอแนะช่วงท้ายรายการ

ตอบ ถึงแม้โรคใช้สมองอักเสบ จะไม่มียาที่จะใช้รักษาในปัจจุบัน แต่เป็นโรคที่ป้องกันได้ วิธีป้องกันคือ

1. พยายามทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง
2. นอนในสถานที่มิดชิดป้องกันยุงกัด
3. ในเด็กเล็กก็ควรจะต้องฉีดวัคซีนตามกำหนด